

מערך שיעורים לכיתה ד' - 'והעם שומעים את הקולות' – מתן תורה

שיעור 1 – חג שבועות ומתן תורה

מטרות

- הכרת הסיפור המקראי על מעמד הר סיני, ומדרשים הקשורים בו.
- עידוד הפעולה היצירתית ביחס לסיפור המקראי.
- יצירת דיון בסוגיית הבחירה והשכנוע בקבלת התורה.
- הסבר הקשר בין מתן תורה לחג השבועות.

מהלך

1. נקרא את שמות י"ט ונענה על השאלות.

שמות יט

א בחדש, השלישי, לצאת בני-ישראל, מארץ מצרים--ביום הזה, באו מדבר סיני. ב ויסעו מרפידים, ויבאו מדבר סיני, ויחננו, במדבר; ויחן-שם ישראל, נגד ההר. ג ומשה עלה, אל-האלהים; ויקרא אליו יהוה, מן-ההר לאמר, פה תאמר לבית יעקב, ותגיד לבני ישראל. ד אתם ראיתם, אשר עשיתי למצרים; ואשא אתכם על-כנפי נשרים, ואבא אתכם אלי. ה ועתה, אם-שמעו תשמעו בקלי, ושמרתם, את-בריתי--והייתם לי סגלה מכל-העמים, כי-לי כל-הארץ. ו ואתם תהיו-לי ממלכת כהנים, וגוי קדוש: אלה, הדברים, אשר תדבר, אל-בני ישראל. ז ויבא משה, ויקרא לזקני העם; וישם לפניהם, את כל-הדברים האלה, אשר צוהו, יהוה. ח ויענו כל-העם יחדו ויאמרו, כל אשר-דבר יהוה נעשה; וישב משה את-דברי העם, אל-יהוה. ט ויאמר יהוה אל-משה, הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם-בך זאמינו לעולם; ונגד משה את-דברי העם, אל-יהוה. י ויאמר יהוה אל-משה לך אל-העם, וקדשתם היום ומחר; וכבסו, שמלתם. יא והיו נכנים, ליום השלישי: כי ביום השלישי, ירד יהוה לעיני כל-העם--על-הר סיני. יב והגבלת את-העם סביב לאמר, השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו: כל-הנגע בהר, מות יומת. יג לא-תגע בו יד, כי-סקול יסקל או-ירה יירה--אם-בהמה אם-איש, לא יחיה; במשך, היבל, המה, יעלו בהר. יד וירד משה מן-ההר, אל-העם; ויקדש, את-העם, וכבסו, שמלתם. טו ויאמר, אל-העם, היו נכנים, לשלשת ימים: אל-תגשו, אל-אשה. טז ויהי ביום השלישי

בהית הבקר, ויהי קלת וברקים וענן כבד על-ההר, וקל שפר, חזק מאד; ויחרד כל-העם, אשר במחנה. יז ויוצא משה את-העם לקראת האלהים, מן-המחנה; ויתיצבו, בתחתית ההר. יח והר סיני, עשן כלו, מפני אשר ירד עליו יהוה, באש; ויעל עשנו כעשן הכבשן, ויחרד כל-ההר מאד. יט ויהי קול השפר, הולך וחזק מאד; משה ידבר, והאלהים יעננו בקול. כ וירד יהוה על-הר סיני, אל-ראש ההר; ויקרא יהוה למשה אל-ראש ההר, ויעל משה. כא ויאמר יהוה אל-משה, רד העד בעם: פן-יהרסו אל-יהוה לראות, ונפל ממנו רב. כב וגם הפהנים הנגשים אל-יהוה, יתקדשו: פן-יפרץ בהם, יהוה. כג ויאמר משה, אל-יהוה, לא-יוכל העם, לעלת אל-הר סיני: כי-אתה העדתה בנו, לאמר, הגבל את-ההר, וקדשתו. כד ויאמר אליו יהוה לך-רד, ועלית אתה ואהרן עמך; והפהנים והעם, אל-יהרסו לעלת אל-יהוה--פן-יפרץ-בם. כה וירד משה, אל-העם; ויאמר, אלהם.

- מתי מתרחש מעמד הר סיני? אילו תיאורי זמן יש בקטע?

- מהי 'התפאורה' בה ניתנות עשרת הדיברות? מה רואים? מה שומעים?
- מדוע לדעתכם/ן כך ניתנות הדיברות?
- איך מגיב העם? אילו תחושות מצוינות בקטע?
- איך יש לחגוג את מתן התורה לפי הקטע?

2. הנחיה: דמיינו שאתם כתבים / צלמים של עיתון ועליכם לסקר את מעמד הר סיני. כתבו כתבה או ציירו תמונה המתארת את האירועים.

3. נקרא את מדרש תנחומא (בובר) פרשת לך לך סימן ו ונענה על השאלות.

אמר ריש לקיש: חביב הוא הגר שנתגייר מישראל בעמידתן על הר סיני. למה? לפי שאילולי שראו קולות וברקים וההרים רועשים וקול שופרות, לא היו מקבלים את התורה, וזה שלא ראה אחד מהם, בא והשלים עצמו להקב"ה, וקיבל עליו מלכות שמים, יש לך חביב מזה?

- במה שונה קבלת התורה של מי שהיה במעמד הר סיני לזה שלא היה?
- כיצד מציג מקור זה את קבלת התורה?
- מה מוסיף המדרש על שאלת חשיבות ה-'תפאורה'?

4. נבחן את הקשר בין מתן תורה לחג השבועות באמצעות המקורות.

חג הקציר המקראי

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם, מִמַּחֲרַת הַשִּׁבֹּת, מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם, אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה: שִׁבְעַת שָׁבֹתוֹת, תְּמִימַת תִּהְיֶינָה. עַד מַמְחֶרֶת הַשִּׁבֹּת הַשְּׁבִיעִית, תִּסְפְּרוּ חֲמֵשִׁים יוֹם; וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה, לַיהוָה. מִמּוֹשְׁבַתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה, שְׁתֵּים שָׁנֵי עֶשְׂרֹנִים-סֹלֶת תִּהְיֶינָה, חֶמֶץ תֹּאפִינָה: בַּכּוֹרִים, לַיהוָה. (ויקרא כ"ג)

שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת, תִּסְפְּרֶנּוּ: מֵהַחֵל חֶרְמֶשׁ, בְּקֶמַח, תַּחֲלֵל לְסֹפֵר, שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת. וְעָשִׂיתָ חֵג שִׁבְעוֹת, לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ--מִסֹּת נֹדֶבֶת יָדְךָ, אֲשֶׁר תִּתֵּן: כֹּאֲשֶׁר יְבָרְכְךָ, יְהוָה אֱלֹהֶיךָ. וְשִׂמַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ, וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ, וְהַגֵּר וְהַיִּתּוֹם וְהָאִלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ--בְּמִקּוֹם, אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, לְשָׂכַן שְׁמוֹ, שָׁם. (דברים ט"ז)

- מתי נערך חג שבועות? האם מצוין תאריך? לפי מה מחושב מועד החג?
- מה הקשר בין מועד חג שבועות למועד מתן תורה?

תנו רבנן: בשישי בחודש ניתנו עשרת הדיברות לישראל רבי יוסי אומר: בשבעה בו. (תלמוד בבלי)

- לפי הרבנים מתי ניתנו עשרת הדיברות? למה דווקא במועד זה?

נאמר: חג השבועות לפי המקרא הוא חג הקציר בו מתחילים להביא ביכורי חיטה. מהו הקושי בקיום חג זה כשאינן בית מקדש וכשעם ישראל חי בגלות ולא בארץ?

נאמר: כשהעם אינו חקלאי ואינו יכול לקיים חג קציר, מתבקש תוכן אחר לחג. כך מוצאים חז"ל את הקישור למתן תורה. למרות שהמועד לא מצוין, וגם אין ציווי לחגוג מועד זה. כך מתפתחים מנהגים הקשורים במתן תורה, כגון תיקון ליל שבועות – קריאה ולימוד של קטעים מהתנ"ך התלמוד והזוהר בליל שבועות.

שיעור 2-3 – עשרת הדיברות

מטרות

- הכרת עשרת הדיברות.
- הבנת חשיבות החוקים והכללים לקיום חברה.
- עידוד מחשבה על החוקים הרצויים לקיום הכיתה.

מהלך

1. קריאת עשרת הדיברות שמות כ'. זיהוי הדיברות בתוך הטקסט.

שמות פרק כ

א ויִדְבֹר אֱלֹהִים, אֵת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר.

ב * אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא-יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, עַל-פְּנֵי. ג לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל, וְכָל-תְּמוּנָה, אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל, וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת--וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם, מִתַּחַת לָאָרֶץ. ד לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם, וְלֹא תַעֲבֹדֵם: כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, אֵל קַנָּא--פֶּקֶד עֵוֹן אָבֹת עַל-בְּנָיִם עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים, לְשֹׁנְאֵי. ה וַעֲשֵׂה חֶסֶד, לְאֻלְפִים--לְאֹהֲבֵי, וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי.

ו לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, לְשׁוֹא: כִּי לֹא יִנְקֶה יְהוָה, אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא.

ז זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת, לְקַדְּשׁוֹ. ח שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד, וְעֵשִׂיתָ כָּל-מְלַאכְתְּךָ. ט וַיּוֹם, הַשְּׁבִיעִי--שַׁבָּת, לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא-תַעֲשֶׂה כָּל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ, עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ, וְגֵרְךָ, אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ. י כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ, אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם, וַיָּנַח, בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי; עַל-כֵּן, בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת--וַיְקַדְּשֵׁהוּ.

יא כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ, וְאֶת-אִמְךָ--לְמַעַן, יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ, עַל הָאָדָמָה, אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ.

יב לֹא תִרְצַח, לֹא תִנְאַף; לֹא תִגְנוֹב, לֹא-תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שִׁקְר.

יג לֹא תַחְמֹד, בַּיִת רַעַךְ; לֹא-תַחְמֹד אֶשֶׁת רַעַךְ, וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ, וְכָל, אֲשֶׁר לְרַעַךְ.

יד וְכָל-הָעַם רֵאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם, וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר, וְאֶת-הַהָר, עָשָׁן; וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ, וַיַּעֲמְדוּ מֵרַחֵק. טו וַיֹּאמְרוּ, אֶל-מֹשֶׁה, דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ, וְנִשְׁמָעָה; וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים, פֶּן-נָמוּת. טז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם, אֶל-תִּירְאוּ, כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם, בָּא הָאֱלֹהִים; וּבַעֲבוֹר, תִּהְיֶה יְרֵאתוֹ עַל-פְּגִיכֶם--לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ. יז וַיַּעֲמֵד הָעָם, מֵרַחֵק; וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל-הָעֲרֹפֶל, אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים.

- נסו לזהות את עשרת הדברות. מספרו אותם מ-10.
 - איך מנוסחות הדיברות אילו דיברות מנוסחות בחיוב ואילו שלילי?
 - איזה סוג של חוקים הן? כלפי מי כל דיבר מופנה (לאל, למשפחה, לחברה)?
 - מהו הדיבר החשוב ביותר לדעתכם?
2. תיאורי מצב – בחרו את אחת הדיברות וחברו תיאור מצב / סיפור בו הדיבר חשוב / מישהו עבר על הדיבר. נבקש ממספר תלמידים/ות להציג.
 3. כל תלמיד/ה יחשבו על דיבר, כלל אחד שחשוב בכיתה. איסוף עשרת הדיברות של הכיתה.

4. לימוד מדרש בנושא עשרת הדברות

משנה מסכת אבות פרק ו משנה ב'

אמר רבי יהושע בן לוי...

והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא - חרות על הלחת.

אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה...

- מה אומר המדרש על עשרת הדיברות?
- איך יכולים חוקים והתחייבות לתורה ליצור חרות?

שיעור 4 – תורה מהי?

מהלך: כל קבוצה תקרא את קטע ותענה על שאלות. לאחר מכן הקבוצות יציגו את המסר המרכזי בקטעים מול מליאת הכיתה (בע"פ, באיור, בהמחזה).

עצרת

למה נקרא חג השבועות בשם עצרת?

שבו ניתנה התורה שהיא עוצרת את האדם מללכת בדרך רעה ומנחילתו חיי העולם הבא.
(ר' לוי יצחק מברדיצ'ב)

- במה מתבטא הקשר בין חג שבועות למתן תורה?
- מה תפקיד התורה לפי הקטע?
- איך התורה עוצרת אדם מללכת בדרך רעה? איזה היבט של התורה מדגיש הקטע?

מתן תורה וקבלת תורה

רבי מנדלי מקוצק היה אומר:

חג השבועות נקרא 'זמן מתן תורתנו', משום שניתנה התורה הייתה בשווה לכל ישראל, כנגד זה קבלת התורה אינה בשווה אצל כל אדם מִישראל: כל אחד מקבל את התורה לפי ערכו ולפי השגותיו.

- מה ההבדל בין מתן התורה לקבלת התורה?
- מה הכוונה - לפי ערכו ולפי השגותיו? מדוע אנשים שונים ביכולתם 'להשיג' את התורה? אולי זה קשור להבדל בגיל, כישורים, רצון, למידה?
- תנו דוגמא מחיי היום-יום להשגה שונה של משהו שנלמד.
- אם השגה היא הבנה, איך ניתן לפרש עוד את האמירה שכל אחד מקבל את התורה לפי השגותיו לא בהתאם לחוכמה או יכולת?

היכן ניתנה התורה

ולמה לא ניתנה תורה בארץ ישראל, שלא להטיל מחלוקת בין השבטים, שלא יהא זה אומר בארץ ניתנה התורה, לפיכך ניתנה במקום הפקר.

- מה זה 'מקום הפקר'?
- למה ניתנה התורה במדבר ולא בארץ ישראל?
- מה חשיבות המקום בו ניתנה התורה?
- איזה מאפיין של התורה עולה מהקטע? למי היא שייכת?

תורה כאש וכמים

ולכך נמשלה התורה באש ובמים – מה אלו בחינם, אף התורה בחינם, שלא יעצור אדם התורה לעצמו ולמשפחתו, אלא יפזרנה לכל באי העולם וכל הזוכה ללמוד ילמד.

- במה דומה התורה לאש ולמים?
- מה צריך לעשות עם התורה?
- למה האדם לא צריך לשמור את הידיעה אצלו?
- איזה היבט של התורה מדגיש הקטע? למי היא שייכת?

פסח ושבועות

חג השבועות הוא מעין סיום לחג הפסח, כשם שהקציר והביכורים סיום הם לזרע, לצמיחה ולבלוב. זמן חירותנו קשור בזמן מתן תורתנו להודיעך, אין חירות בלא תורה... חירות בלא חוקי חיים, בלא תורת חיים, אינה אלא פריקת עול, הפקר והפקרות שאין חברה ואומה יכולות לעמוד בהם. ... (מ. ליפסון/ עלון רמת הכובש)

- למה דומה הקשר בין פסח לשבועות? מדוע משתמש הכותב בדימוי הזה?
- מה הערך המרכזי של פסח? מה של שבועות?
- מה קורה כשיש חרות\ חופש ללא חוקים? נסו לחשוב על דוגמאות מחיי היום יום למצב כזה שאין חוקים ויש אי סדר והפקרות (עושים דברים לא אחראיים)
- מה הקשר בין חרות לתורה?

